

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему

**СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА У СПОРТИВНОМУ ТУРИЗМІ
ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ**

Виконав: здобувач другого рівня вищої освіти
спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Павло ШИМКО

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент

Людмила ЧАЛІЙ

Рецензент: кандидат наук з фізичного виховання
і спорту, доцент кафедри теорії і методики
фізичного виховання та адаптивної фізичної культури

МЕГУ імені акад. Степана Дем'янчука

Вікторія РОМАНОВА

Рівне – 2025 рік

ПЛАН

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ У СПОРТИВНОМУ ТУРИЗМІ.....	7
1.1. Сутність та класифікація спортивного туризму.....	7
1.2. Основні вимоги до спеціальної підготовки туристів.....	20
1.3. Історичний розвиток спортивного туризму в Україні та світі.....	27
1.4. Сучасні виклики та умови функціонування спортивного туризму (соціально-економічні, безпекові, екологічні, логістичні аспекти).....	30
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	33
2.1. Методи дослідження.....	33
2.2. Організація дослідження.....	35
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ.....	39
3.1. Комплексна підготовка туристів: фізична, технічна, психологічна. Загальна характеристика підготовки туристів у секціях і гуртка.....	39
3.2. Особливості спеціальної підготовки у пішохідному туризмі.....	42
3.3. Рекомендації щодо удосконалення процесу спеціальної підготовки.....	49
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасне суспільство активно повертається до природних форм відпочинку, прагнучи компенсувати надлишок інформаційного та урбаністичного навантаження. У цьому контексті спортивний туризм набуває дедалі більшої популярності як форма активного способу життя, самореалізації та командної взаємодії. Особливої актуальності ця тема набуває в умовах сучасних реалій — глобальних криз, пандемій, воєнного стану в Україні, змін клімату. Усі ці чинники формують нові вимоги до підготовки туристів, зокрема в аспектах безпеки, адаптивності, психологічної стійкості.

У роботі М. В. Деркача [1] наголошується, що спеціальна підготовка є ключовим елементом ефективної та безпечної участі у спортивних походах. Вона включає не лише фізичні навантаження, а й технічні навички, психологічну готовність, а також орієнтування у складному середовищі. В умовах сучасних викликів ця підготовка має оновлюватися, поєднувати традиційні елементи з новітніми технологіями та інструментами.

Особливу актуальність дослідження спеціальної підготовки у спортивному туризмі становить також той факт, що на тлі зростаючого попиту на активні форми дозвілля, підготовка учасників часто залишається недостатньою або непрофесійною. Багато аматорських туристичних груп вирушають у походи без належного рівня підготовки, що призводить до підвищеного рівня травматизму, втрати орієнтації, надмірного фізичного навантаження, а в деяких випадках — до надзвичайних ситуацій. Згідно з аналітичним звітом Українського гірського рятувального центру [2], понад 60% викликів у гірській місцевості було пов'язано з недотриманням елементарних правил безпеки або недостатньою фізичною підготовкою туристів.

Сучасні реалії, в яких опинилася Україна — зокрема військові дії, міграція населення, обмеження у пересуванні, зміна туристичної інфраструктури —

також вимагають нового підходу до організації туристичної діяльності. Як зазначається у роботі С.С. Гуменюка [3], більшість туристичних маршрутів зазнали змін, а рівень ризику підвищився. Отже, зростає необхідність підготовки туристів не лише до фізичних навантажень, а й до функціонування у змінному середовищі з підвищеними безпековими вимогами.

Крім того, спостерігається глобальний тренд на переорієнтацію туризму з масових туристичних потоків на індивідуальні, екологічно чисті, «повільні» та «усвідомлені» подорожі. Пішохідний туризм, як форма такого туризму, є відповіддю на виклики XXI століття — перенасичення цифровими технологіями, екологічна тривога, нестача фізичної активності серед населення. У цьому контексті важливо забезпечити якісний рівень підготовки туристів, який би дозволяв не лише реалізувати маршрут, а й підтримувати власне здоров'я та зберігати природне середовище. П.О. Рибалко [4] наголошує, що екологічна компетентність є складовою частиною спеціальної підготовки сучасного туриста.

Окремо варто звернути увагу на зростаюче значення цифрових технологій у туристичній практиці. Застосування навігаційних додатків, платформ для планування маршрутів, віртуальних тренажерів і онлайн-курсів вимагає нових навичок у підготовці туристів. Це змінює підходи до тренувального процесу і дозволяє здійснювати самостійну підготовку за допомогою цифрових ресурсів. Як стверджує І.В. Мельник [5], цифрова трансформація туристичної сфери потребує інтеграції цифрових навичок у спеціальну підготовку.

З огляду на вищезазначене, стає зрозуміло, що ефективна спеціальна підготовка туристів — це не просто тренування перед походом, а складна система, що враховує фізичні, технічні, психологічні, безпекові та екологічні чинники, адаптована до реалій сьогодення.

Таким чином, тема спеціальної підготовки у спортивному туризмі є надзвичайно важливою для сьогодення, оскільки охоплює як теоретичні, так і прикладні аспекти, які мають практичне значення для організаторів туристичних заходів, тренерів, спортсменів-аматорів і фахівців із фізичної культури.

Логічним для нас став вибір теми кваліфікаційної роботи: Спеціальна підготовка у спортивному туризмі та її особливості у сучасних реаліях.

Мета дослідження: проаналізувати особливості спеціальної підготовки у спортивному туризмі в умовах сучасних реалій та розробити практичні рекомендації щодо її вдосконалення, зокрема для пішохідного туризму.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати теоретичні основи спеціальної підготовки в спортивному туризмі;
- виявити сучасні виклики, що впливають на підготовку туристів;
- проаналізувати етапи, форми і методи підготовки у пішохідному туризмі;
- узагальнити практичні підходи до організації підготовки в сучасних умовах;
- запропонувати напрямки вдосконалення спеціальної підготовки з урахуванням нових технологій та умов.

Об'єкт дослідження – спортивний туризм.

Предмет дослідження – спеціальна підготовка у спортивному туризмі.

У дослідженні застосовувалися загальнонаукові **методи** аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, системного підходу, а також емпіричні методи – спостереження, вивчення документів, аналіз нормативної бази та практичної діяльності туристичних організацій.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні сучасних особливостей спеціальної підготовки туристів з урахуванням новітніх технологій, безпекових ризиків та змін середовища діяльності. Запропоновано авторське бачення удосконалення підготовки на прикладі пішохідного туризму.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів у діяльності туристичних клубів, спортивних секцій, закладів вищої освіти та організацій, що займаються активним відпочинком. Запропоновані рекомендації можуть бути адаптовані до різних форм спортивного туризму. Результати роботи були апробовані у матеріалах конференції «Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти», 2024 рік, випуск 15. Тема доповіді –

«Сучасні виклики та умови функціонування спортивного туризму (соціально-економічні, безпекові, екологічні, логістичні аспекти)».

Структура роботи дотримана відповідно до вимог написання таких робіт. Наше дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглянуто теоретичні засади підготовки туристів, у другому – методологію дослідження, у третьому – практичні аспекти спеціальної підготовки, зокрема у пішохідному туризмі.